

نماد پردازی اعداد و اشکال در هندسه و تناسبات معماری اسلامی

مریم غلامی توانی*

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر، گروه معماری، شوشتر، ایران، arc_tavan@yahoo.com

چکیده

نگرش نمادین به هستی و پدیده های آن از گذشته های دور در فرهنگ های کهن به ویژه در هستی شناسی اسلامی - شیعی که سرچشمه هستی را در ماورای این طبیعت و ماده می جوید، مطرح بوده است. هنر اسلام دارای گنجینه عظیمی از معانی عمیق عرفانی و حکمت الهی است زیرا این هنر ریشه در بنیان های ژرف تفکری معنوی و الهی دارد. این هنر، گاه با خلق صورتهای جدید و گاه با بهره گیری از تصاویر و فرم های هنری گذشته همچون ایران باستان و ایران قبل از اسلام و با نگرش و معنا بخشی مجدد به آنها به پی ریزی فرهنگی بس غنی و شکوفا در تمدن اسلامی پرداخت، گونه ای از نمادها که در هنر اسلامی معانی عمیقی را در خود نهفته دارند، اعداد هستند. در این مقاله مفاهیم نمادین هر کدام از اعداد، مورد بررسی قرار گرفته تا حکمت نمادهای عددی هویدا گردد. متغیرهای پژوهش مربوط به دوران گذشته هستند و با نگرش و رویکردی تفسیرگرایانه به آنها توجه شده است، به همین سبب از روش تحقیق تاریخی - تفسیری و در برخی موارد مطالعه موردی استفاده شده است. گردآوری اطلاعات نیز به شکل اسنادی، کتابخانه ای بوده است.

واژه های کلیدی: نمادپردازی، تناظر اعداد، هندسه، تناسبات.

1- مقدمه

درباره هندسه و تناسبات و بهره گیری از آن در معماری می توان دو گونه رویکرد را از هم جدا کرد. یک رویکرد جنبه آزمون و تجربه دارد و با اندازه گیری و یافتن تناسبات در طبیعت و انسان، آنها را در کار معماری به کار می گیرد تا معماری را پاسخگوی نیاز انسان و برای ارضای خاطر او بسازد و رویکرد دوم، فراتر از این تناسبات را بازتاب حقایقی در ساختار پدیده هایی عالم و جلوه ایی از پدید آورنده این جهان می داند و خود را ملزم به رعایت آن می داند. این تناسبات از دید او به منزله قوانین کیهانی هستند، البته هر دو دیدگاه به تناسبات در ساختار طبیعت و وجود اشتراک میان پدیده های طبیعی و کالبد انسان اذعان دارند. اردلان در این باره در کتاب خود می نویسد: «انسان سنتی، تمامی آفرینش را فیضانی از واحد می شمارد و این مکاشفه می رسد که او و طبیعت در ساختار و تناسب اشتراکی دارند که از راه ریاضیات سنجیدنی است، از آن سو